ДО ЮВІЛЕЮ ОЛЕКСАНДРИ САВЧЕНКО

УДК 373. 3: 159. 955. 1 (091) (477)-051 Савченко «1970/1990»

Ідеї Олександри Савченко про вплив пізнавальної активності та самостійності на формування творчого мислення молодших школярів (1970–1990-ті рр.)

Людмила КАЛІНІЧЕНКО,
аспірант Київського університету імені Бориса Грінченка

У сучасних стратегічних документах розвитку галузі освіти України наголошено на важливості формування творчого мислення. Адже воно є визначальним у досягненні особистістю успіху в соціумі. Завдяки творчому мисленню учні, набуваючи ґрунтовні знання, можуть застосовувати їх у повсякденному житті, знаходити шляхи розв'язання нестандартних ситуацій, вправлятися у творенні нового. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування творчого мислення учнів. Проте вирішувати її необхідно з урахуванням перспективного досвіду та надбань українських педагогів і психологів.

Значний доробок щодо педагогічної науки в цілому та проблеми розвитку творчого й інших видів мислення зокрема здійснила видатний український учений Олександра Яківна Савченко.

Наукову діяльність Олександра Яківна розпочала у 1967 році, коли вступила до аспірантури Науково-дослідного інституту педагогіки. Учена досліджувала прийоми розвитку мислення молодших школярів.

У багатьох своїх дослідженнях О. Савченко доводить, що творче мислення молодших школярів формується шляхом активізації їхньої пізнавальної діяльності *[4, с. 5]*. У структурі такої діяльності особливого значення науковець надає пізнавальній активності та пізнавальній самостійності дітей. На її думку, «пізнавальна активність та самостійність являють собою якісні характеристики навчальної діяльності, які сприяють формуванню в учнів прагнення до творчої активної діяльності в усіх видах розумової та фізичної праці» *[там само]*.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічні ідеї О. Савченко про вплив пізнавальної активності та самостійності на формування творчого мислення молодших школярів.

У працях О. Савченко йдеться про те, що: «Освітня технологія розвитку творчого мислення в процесі навчання – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань. Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення» *[3, с. 185–186]*.

Як зазначає дослідниця, творче мислення формується та розвивається під час опрацювання інформації, розв'язання задач, проблем, оцінювання ситуації, вибору раціональних способів діяльності. Тому такі уроки забезпечують ефективні умови для формування та розвитку творчого мислення. Якщо планувати етапи уроку з використанням відповідних специфічних форм і методів технології формування та розвитку творчого мислення, результат буде ще вищим.

На нашу думку, О. Савченко вдалося створити ефективну педагогічну систему формування пізнавальної самостійності молодших школярів, яка сприяє розвитку їхнього мислення. Ще 1978 року в статті «Дидактичні основи пізнавальної самостійності» науковець обґрунтувала ідею про те, що пізнавальна самостійність спільно з пізнавальною активністю є важливими засобами розвитку творчого мислення молодших школярів *[4, с. 6]*.

Зазначимо, що Олександра Яківна не поділяла бачення деяких дослідників, які розглядали пізнавальну самостійність лише як розвиток інтелектуальних сил дитини. Водночас вона була прибічником поглядів учених О. Скрипченка *[10]*, В. Сухомлинського *[11]* про те, що «внаслідок самостійної розумової діяльності учнів, напруженого думання, особливо під час розв'язування пошукових і творчих завдань, утворюється та різноманітність зв'язків, яка забезпечує високий рівень системної розумової діяльності, а на її основі – високий

© Л. Калініченко, 2017

інтелектуальний рівень особистості» *[4, с. 7]*. «Цей розвиток є складним та довготривалим процесом і залежить від багатьох умов, серед яких найважливіші – розвивальні методи навчання», – зазначає дослідниця. Основними умовами розвитку пізнавальної самостійності вчена вважає вдосконалення методів навчання в аспекті збільшення питомої ваги тієї групи методів, що забезпечує активний, перетворювальний характер засвоєння знань та способів їх перероблення, охоплення змістом навчання спеціальної системи пізнавально-проблемних завдань, яка оптимально відповідає рівневі підготовки школярів і характеру засвоюваних знань, використання ефективних засобів керівництва пошуковою діяльністю учнів під час розв'язування пізнавально-проблемних завдань, озброєння молодших школярів засобами пізнавальної діяльності *[там само, с. 8]*.

Наголошуючи на важливості розвитку в молодших школярів пізнавальної самостійності як ефективного засобу активізації процесу навчання, Олександра Яківна узагальнила: «У розвитку пізнавальної самостійності учнів слід підкреслити винятково важливу роль запровадження системи пізнавальних задач і навчання способів їх розв'язування» *[там само]*. Вона зазначає, що «пізнавальна задача містить у собі проблему, розв'язання якої збагачує школярів новими знаннями, новими способами діяльності» *[там само]*. «Хоча в початкових класах пізнавально-проблемні завдання нескладні за змістом і структурою, – зауважує дослідниця, – проте навіть найпростіша задача містить у собі питання, яке спонукає дітей до міркування, порівнювання, доведення, встановлювання причинно-наслідкових зв'язків, висловлення оцінних суджень, визначення головного і другорядного» *[там само]*.

Дослідниця поділяє думку вченого І. Лернера, який писав, «що особливість пізнавальних завдань полягає в тому, що учень, маючи всі необхідні дані для розв'язання задачі, не може безпосередньо добути цей розв'язок. Для одержання результату йому необхідно перетворити ці дані і самостійно здійснити за їх допомогою ряд практичних і розумових операцій у потрібній послідовності» *[1, с. 11]*. Зокрема, у статті «Пізнавально-проблемні завдання на уроках читання» (1979) О. Савченко сформулювала мету та зміст такої діяльності: метою «є самостійне засвоєння учнями нових знань і способів дій», а змістом – «розв'язування системи пізнавально-творчих завдань» *[7, с. 24]*.

Розглядаючи уроки читання як такі, що мають значний потенціал для використання пошукової діяльності, Олександра Яківна радить використовувати пошукову діяльність залежно від підготовки дітей на різних рівнях *[там само]*. Дослідниця класифікувала основні типи навчально-проблемних завдань, зокрема: виявлення нових фактів, явищ, добір і групування матеріалу з певного питання, порівняння з подальшим поясненням подібності й відмінності між порівнюваними об'єктами, формулювання оцінних суджень, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, пояснення смислового й образного значення слова, вислову, визначення головної думки про прочитане, доведення сформульованого вчителем положення і власного судження *[там само, с. 24–25]*. «Навіть найлегші з них, – зазначає Олександра Яківна, – виключають вичитування з книжки готової відповіді, а вимагають від учнів активної праці над текстом, розвивають уміння аналізувати, порівнювати, доводити, узагальнювати тощо» *[там само, с. 24]*. Зазначимо, що в цій статті О. Савченко подала зміст проблемно-пізнавальних завдань до текстів з читанок для 1-х, 2-х, 3-х класів, які використовували відповідно до чинних тогочасних навчальних програм. Такі види пізнавальних завдань, на нашу думку, безумовно сприяють розвитку в молодших школярів творчого мислення. Вбачаємо, що їх використання на уроках і в сучасному навчальному процесі початкової школи стане ефективним засобом розвитку творчого мислення, зв'язного мовлення учнів, формування вміння вчитися.

Під час докторського дослідження О. Савченко підготувала і видала у 1982 році монографію «Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів» *[8]*. Цей доробок ученої був своєрідним підсумком дослідження проблеми розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів.

Педагог стверджує, що творче мислення молодших школярів формується разом із розвитком пізнавальних здібностей учнів. Розвиток інтелектуальної сфери дитини та її здобутки у будь-якій діяльності, що характеризується творчістю, тісно взаємопов'язані. Учена виділяє позитивні сторони пізнавальних інтересів: їх можна розвивати в будь-якому шкільному віці; дитина раніше й легше їх усвідомлює; це конкретний і реальний імпульс для навчання; вони доступні для виявлення та спостереження. На думку О. Савченко, навчання, підсилене пізнавальними інтересами, має активний, дієвий характер, при цьому значно активізуються розумові процеси учнів, у них з'являється бажання пошуку, дослідження. Пізнавальні інтереси виявляються шляхом певних емоцій або емоційних станів: здивування відкриттям, очікування нового, піднесення під час учіння, інтелектуальна радість. Вольові вияви пізнавального інтересу пов'язані з ініціативою учня, самостійністю у здобутті знань, пошуком шляхів розв'язання навчальних завдань *[там само, с. 92]*.

Дослідниця обґрунтувала думку про те, що навчання є основною формою розвитку пізнавальної активності молодших школярів. З одного боку, під час навчального процесу школярі здобувають нові знання, які розширюють їхній кругозір, а з другого – під час активної пізнавальної діяльності в учня розвиваються навчальні можливості, завдяки яким він може самостійно і творчо не лише використовувати запас знань, а й шукати нове, задовольняючи свої потреби в пізнанні. Що молодший вік, то цікавішими

мають бути завдання. Найцікавішим є те, що максимально розвиває самостійність дитини, збуджує її думку. Викладання повинно бути захоплювальним – таким є один із принципів методики сучасного уроку. Однак інтерес не має нічого спільного з розважальністю, позбавленою пізнавальної мети. Істинний інтерес до пізнання виникає у тих випадках, коли воно пов'язане з вирішенням проблеми. Це означає, що кожен урок має бути пізнавальним і при цьому захоплювати своїм змістом та способом викладу.

Поділяємо думку Олександри Яківни щодо того, що розвинути пізнавальну активність та самостійність учнів неможливо без вироблення в них уміння вчитися. Зазначимо, що і на початку своєї педагогічної та наукової діяльності, і понині Олександра Яківна головним завданням початкової школи вбачає формування особистості, яка вміє і хоче вчитися. Необхідність сформувати у молодшого школяра вміння вчитися пояснює так: «для того, щоб підготувати дитину до самостійного життя, необхідно, щоб школярі відчували потребу в знаннях, прагнули до оволодіння ними» *[5, с. 68]*. Ще 1979 року в статті «Навчати дітей учитися» О. Савченко стверджувала: «Навчити дитину вчитися – означає підготувати її до самостійного життя». Обов'язковими умовами розвитку у дітей вміння вчитися учена визначила пробудження в учнів допитливості, спостережливості, зацікавленості навколишнім, бажання якомога більше знати і вміти *[там само, с. 74]*.

У зв'язку з цим необхідно озброїти учнів раціональними способами запам'ятовування, розвинути в них мислення. «Щоб уміти вчитися, – зробила висновок Олександра Яківна, – треба вже у молодшому шкільному віці оволодіти певними організаційними та мисленнєвими навичками» *[там само, с. 70]*. Стосовно цього особлива роль належить засвоєнню учнями раціональних прийомів навчальної діяльності та виробленню навичок умілого користування підручником. Йдеться, зокрема, і про розв'язування задач *[там само]*.

Деякі педагоги вважають: діти не хочуть вчитися тому, що не вміють цього. О. Савченко спростовує й інше твердження: спрощення підручників зі шкільних предметів для початкової школи сприяє ліпшому засвоєнню знань та ефективному розвитку молодших школярів. Для реалізації означеного завдання необхідно не спрощувати підручники, а саме навчити дитину вчитися. Підручники адаптують до різних інтересів та здібностей учнів молодшого шкільного віку так, аби в кожному з них був матеріал, обов'язковий для всіх, і матеріал для тих, хто хоче знати більше. Крім того, значний потенціал щодо розвитку творчого мислення та творчих здібностей учнів 1–4-х класів зосереджено у своєрідному доповненні до підручників – навчально-методичних комплектах: книжках для читання, хрестоматіях, збірниках вправ та задач, робочих зошитах із друкованою основою.

Олександра Яківна наголошує: «Жодна технологія не буде ефективною, якщо учня не навчити вмінню вчитися. Учитель має виступати в ролі помічника, організатора педагогічної взаємодії з учнем, спрямованої на розвиток активності, самостійності, пізнавальних творчих здібностей» *[3, с. 102]*.

Під час навчання у школярів виробляється звичка задовольнятися матеріалом підручника. На нашу думку, це не забезпечує ефективного розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів. За допомогою матеріалу підручника не можна постійно стимулювати самостійну творчу діяльність учнів та осмислення ними певних явищ, оскільки він не асоціюється в них із реальними життєвими враженнями. Підтримуємо позицію О. Савченко щодо того, що молодшим школярам потрібно передусім вивчати навколишній світ, ознайомлюватися з видами трудової діяльності, явищами суспільного життя, подіями, характерними для місця проживання учнів. Усе це, на думку вченої, в цілому сприятиме розвитку пізнавальної активності та формуванню творчого мислення молодших школярів.

Продовжуючи традиції М. Богдановича та поділяючи його думку щодо важливої ролі завдань розвивального характеру в навчальному процесі, які не лише сприяють всебічному розвитку учнів, а й готують їх до самостійної творчої діяльності, О. Савченко розробила у 1990-х роках систему розвивальних посібників для учнів початкової школи – «Умій учитися» *[2; 7; 9]*. Головна мета створення посібників – формування творчого мислення молодших школярів, розвиток їхньої пізнавальної активності, самостійності.

Дев'ять серій посібника «Умій учитися» (1996) охоплюють завдання, пов'язані із розкладанням предметів на частини – елементи, об'єднання предметів у групи за певними ознаками – класифікацію, співвідношення між цілим та частинами. Багато завдань передбачають моделювання та схематизацію (завдання на уточнення та діагностику розуміння, на взаємне розташування предметів у просторі, на встановлення порівняльних взаємовідношень, логічних та часових зв'язків, на комбінування, співвідношення між цілим та частинами). Завдання посібника допомагають не лише формувати у молодших школярів загальнонавчальні вміння, а й вчать порівнювати, розрізняти об'єкти за кольором, розміром, формою, виділяти ціле та частини, узагальнювати, робити висновки. Серед запропонованих завдань особливий інтерес у дітей викликають завдання, що передбачають малювання за зразком, завершення малюнка, складання задач, виконання малюнка з геометричних фігур, роботу з природним матеріалом. Завдання різного рівня складності надають можливість педагогові здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до учнів. У цілому весь посібник разом із різноманітними завданнями та ілюстраціями до них сприяє формуванню творчого мислення молодших школярів, розвитку часових та логічних зв'язків, збагаченню мовлення учнів.

На думку О. Савченко, обов'язковими інструментами активного пізнання є чутливе вухо, гострий

зір, вправна рука, чітке мислення. «Ці дорогоцінні якості мислячої людини рідко кому дарує природа, їх потрібно розвивати. Молодший шкільний вік багатий прихованими здібностями, які важливо своєчасно підтримати, дати відповідну поживу сприйняттю, розуму, уяві» *[3, с. 110]*. Розвиток пізнавальних умінь необхідний для загального розвитку маленької особистості та її успішного оволодіння знаннями, вміннями, навичками. Враховуючи особливості дітей шестирічного віку, О. Савченко наголошувала на тому, що першокласники ще не вміють зосереджено спостерігати, думати, розрізняти головне та другорядне, часто виконують завдання не самостійно, а за шаблоном. Тому необхідно розвивати пізнавальні вміння молодших школярів, виробляти в них навички самостійності, формувати творче мислення. Усе це сприятиме надалі не лише успішному навчанню, а й допоможе особистості реалізуватися в суспільному житті. Засвоюючи знання з різних шкільних предметів, першокласники вчаться спостерігати, зіставляти та порівнювати, аналізувати та синтезувати, робити висновки, узагальнювати.

У книжці «Барвистий клубок» (1995) зінтегровано завдання з різних шкільних предметів, вони дають змогу активізувати життєві спостереження учнів, допомагають добре закріпити навчальний програмовий матеріал першого класу *[2]*. Загадки, проблемні та римовані запитання, схеми, малюнки дають можливість успішно поєднати мислення та сприймання з практичними діями. Багато завдань у посібнику пов'язано із формуванням в учнів вміння спостерігати за певним об'єктом, помічати суттєві ознаки, визначати відмінне. Опанування саме цих операцій, на думку О. Савченко, необхідне маленькій особистості із самого початку самостійного навчання. Для вироблення зазначених умінь у посібнику вміщено завдання, які вчать учнів: здійснювати звуко-буквений аналіз, аналіз елементів письма літер, аналіз складів та слів, складу числа. А також завдання на порівняння: слів, чисел, предметів, об'єктів живої та неживої природи, пір року, вчинків людей та ін.

У «Слові до вчителів та батьків» автор наголошує, що, пропонуючи дітям те чи інше завдання, необхідно дотримуватися поступовості в роботі й послідовного відпрацювання з допомогою дорослого всіх розвивальних можливостей змісту. Вчитель має спланувати за книжкою 34 уроки з розвитку пізнавальних здібностей та творчого мислення першокласників, поєднуючи при цьому на уроці індивідуальну, парну та групову роботу. Батькам та педагогам під час роботи з учнями над виконанням завдань посібника не варто підганяти дитину, натомість давати їй можливість подумати самій; краще привернути увагу першокласника до схеми, малюнка, допомогти сформулювати міркування, заохотити дитину до мислення, ініціативи, стимулювати позитивну мотивацію до навчання *[там само, с. 111]*.

У посібнику «Розвивай свої здібності» *[7]* вміщено навчальний матеріал інтегрованих уроків з розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів. Головна мета уроків – цілеспрямований розвиток спостережливості, зорового і слухового сприймання, вміння запитувати, аналізувати, розрізняти типове та особливе, істотне і неістотне, узагальнювати, виключати, комбінувати, уявляти тощо. Книга містить значний потенціал для формування творчого мислення молодших школярів та активізації творчої діяльності в цілому. Учні можуть реалізувати себе у виготовленні виробів з природного матеріалу, створенні орнаменту, витинанок, малюванні, складанні розповідей, казок, віршів тощо. Тексти посібника є зразком творчості найкращих митців слова, що спонукає учнів наслідувати мовленнєві зразки, образні звороти у своєму мовленні, своїй творчості. Педагог у посібнику розвиває ідею необхідності вироблення вміння вчитися, відповідно до чого передбачено створення системи самосвідомості навчання, що органічно вписується у процес навчання.

Посібник «Умій учитися» *[9]* є логічним продовженням роботи з розвитку творчих здібностей та формування творчого мислення учнів, розпочату в попередніх класах. Мета посібника – допомогти молодшим школярам оволодіти загальнонавчальними вміннями і навичками. За програмою початкової школи виділено чотири групи вмінь: *організаційні, логіко-мовленнєві, мислительні, контрольно-оцінні*, які необхідно сформувати у молодших школярів. Структурно в кожній темі поєднано різні види діяльності: роботу з текстом, схемою, малюнками, дії за зразком, аналогією, цілком самостійні, творчі. Учням запропоновано завдання, які сприяють формуванню організаційно-творчих умінь (планувати роботу, цінувати час, самостійно організовувати власну діяльність, контролювати та оцінювати її), набуттю вмінь, необхідних для здійснення повноцінної творчої діяльності: аналізувати, виділяти головне, порівнювати, завершувати, шукати причину, передбачати наслідки, узагальнювати, доводити думку. Творчі завдання дають змогу молодшим школярам реалізувати свою фантазію в аплікації із соломки, у малюванні, в усних розповідях, у письмових творах та віршах.

Отже, О. Савченко розглядає творче мислення як важливий компонент у формуванні загальнонавчальних умінь школярів. Теорія розвитку пізнавальної активності та самостійності молодших школярів, яку вона обґрунтувала, суттєво вплинула на вдосконалення змісту, форм, засобів і методів навчання у початковій школі. Серед усіх мотивів навчальної діяльності науковець виділила найвагоміший – пізнавальний інтерес, що постає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуального напруження та самостійної діяльності. Така ситуація, на думку Олександри Яківни, сприяє не лише розвитку пізнавальних інтересів та самостійності учнів, а й формуванню творчого мислення молодших школярів.

На сучасному етапі поступу нашої держави, розбудови системи національної освіти, в умовах розвитку початкової освіти на засадах компетентнісного підходу, за якого учень є активним суб'єктом навчання, ідеї О. Савченко та інших педагогів щодо формування творчого мислення особистості набувають особливої актуальності. Найважливішими напрямами формування творчого мислення та творчих здібностей молодших школярів, розвитку їхньої пізнавальної активності, самостійності педагог вважає збагачення діяльнісного компонента уроку як одного з найсуттєвіших складових цього процесу різними видами активної навчальної взаємодії: використання різних інтерактивних методів та прийомів, виконання багатьох видів прогнозувальних, творчих завдань, робота в групах та парах, розгортання діалогів тощо.

Література

1. *Лернер И. Я.* Познавательные задачи в обучении гуманитарным наукам / И. Я. Лернер. – М.: Просвещение, 1972.
2. *Савченко О. Я.* Барвистий клубок: Дивись, міркуй, відповідай: Навчання і розваги: навч. посіб. / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1995. – 112 с.
3. *Савченко О. Я.* Дидактика початкової школи / Олександра Яківна Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 376 с.
4. *Савченко О. Я.* Дидактичні основи пізнавальної самостійності / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1978. – №12. – С. 5–8.
5. *Савченко О. Я.* Навчати дітей учитися / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1979. – №11. – С. 68–74.
6. *Савченко О. Я.* Пізнавально-проблемні завдання на уроках читання / О. Я. Савченко // Початкова шк. – 1979. – №5. – С. 24–30.
7. *Савченко О. Я.* Розвивай свої здібності: Навчальний посібник для молодших школярів / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 1996. – 192 с.
8. *Савченко О. Я.* Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів / О. Я. Савченко. – НДІП УРСР. – К.: Рад. шк., 1982. – 177 с.
9. *Савченко О. Я.* Умій вчитися: Навчальний посібник для молодших школярів / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 1996. – 192 с.
10. *Скрипченко О. В.* Вплив змісту і методів навчання на розумовий розвиток учнів I–III класів / О. В. Скрипченко // Рад. шк. – 1967. – №3. – С. 58–67.
11. *Сухомлинський В. О.* Проблема виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 1. – С. 5 – 208.

Анотації

Людмила КАЛІНІЧЕНКО

Ідеї Олександри Савченко про вплив пізнавальної активності та самостійності на формування творчого мислення молодших школярів (1970–1990-ті рр.)

У статті висвітлено погляди О. Савченко на формування творчого мислення молодших школярів шляхом підвищення їхньої пізнавальної активності та самостійності. Розкрито тлумачення вченою понять «творче мислення», «пізнавальна активність», «пізнавальна самостійність», розглянуто вплив змісту та методів навчання на формування мислення учнів. Обґрунтовано актуальність використання ідей О. Савченко у сучасному навчально-виховному процесі початкової школи.

Ключові слова: *О. Савченко, учні початкової школи, творче мислення, розумовий розвиток, пізнавальна активність, пізнавальна самостійність.*

Людмила КАЛИНИЧЕНКО

Идеи Александры Савченко о влиянии познавательной активности и самостоятельности на формирование творческого мышления младших школьников (1970–1990-е гг.)

В статье описаны взгляды А. Савченко на формирование творческого мышления младших школьников путём повышения их познавательной активности и самостоятельности. Раскрыто толкование ученой понятий «творческое мышление», «познавательная активность», «познавательная самостоятельность». Аргументирована актуальность использования идей А. Савченко в современном учебно-воспитательном процессе начальной школы.

Ключевые слова: *А. Савченко, учащиеся начальной школы, творческое мышление, умственное развитие, познавательная активность, познавательная самостоятельность.*

Lyudmyla KALINICHENKO

Oleksandra Savchenko`s ideas about the influence of cognitive and independent activity on formation of primary school students' creative thinking (1970–1990)

The article reveals O. Savchenko pedagogical views according to primary school students' creative thinking and the influence of cognitive and independent activity. The scientist`s explanation of the notions «creative thinking», «cognitive activity», «cognitive independent» is revealed. The influence of content and teaching methods on formation of students' thinking is considered. The actuality of using O. Savchenko`s ideas in modern educational process of teaching and upbringing in primary school is justified.

Keywords: *O. Savchenko, primary school students', creative thinking, intellectual development, cognitive activity, cognitive independent.*